O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

KOMPYUTER ILMLARI VA MUHANDISLIK TEXNOLOGIYALARI

mavzusidagi Xalqaro ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami

2026-yil 25-26-sentabr

(2-qism)

JIZZAX-2026

Kompyuter ilmlari va muhandislik texnologiyalari. Xalqaro ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali, 2026-yil 25-26-sentabr. 315-bet.

Xalqaro miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy kompyuter ilmlari va muhandislik texnologiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globallashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur’atlar bilan rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e’tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma’ruza tezislari to‘plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas’ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M.

Tahrir hay’ati a’zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), prof. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Aliqulov S.T., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dots. Alibayev S.X., т.f.f.d.(PhD), dots. Abdumalikov A.A, p.f.f.d.(PhD) Hafizov E.A., f.f.f.d.(PhD) dots., Norbekova B.Sh. p.f.f.d.(PhD) dots. Sindorov L.K., t.f.f.d.(PhD), dots. Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD) O‘ralov A.I., p.f.n., dots. Aliqulov S.T., t.f.f.d.(PhD) Kuvandikov J.T., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Sharipova S.F., Jo‘rayev M.M.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma’ruza tezislarining mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

VATAN VA YURT KONSEPTINING QIYOSIY-TIPOLOGIK TAHLILI: SERGEY YESENIN VA ERKIN VOHIDOV SHE’RIYATI MISOLIDA

Ernazarova Marhabo Norboyevna
Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali

Annotatsiya: Ushbu maqola Sergey Yesenin va Erkin Vohidov she’riyatida “Vatan” va “yurt” konseptlarining lingvomadaniy va badiiy ifodalanishini qiyosiy-tipologik jihatdan tahlil qilishga bag‘ishlangan. Tadqiqotda konsept nazariyasining zamonaviy yondashuvlari asosida ikki shoir ijodida Vatan obrazining shakllanishi, uning milliy o‘zlikni anglashdagi o‘rni va badiiy vositalar orqali ifodalanish xususiyatlari ochib beriladi. Maqolada S.Yesenin she’riyatida Vatan konseptining “kichik vatan”dan “buyuk vatan”gacha bo‘lgan evolyutsiyasi, E.Vohidov ijodida esa milliy uyg‘onish, til, tabiat va tarixiy xotira orqali Vatan obrazining shakllanishi qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari ikki xalq she’riyatidagi Vatan konseptining universal va milliy-o‘ziga xos jihatlarini aniqlashga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: konsept, Vatan, yurt, qiyosiy adabiyotshunoslik, Sergey Yesenin, Erkin Vohidov, lingvokulturologiya, badiiy obraz.

Zamonaviy adabiyotshunoslikda qiyosiy yondashuvga asoslangan tadqiqotlar ilmiy izlanishlar doirasini kengaytirib, tahlil metodlarini yangilamoqda. O‘zbek va rus adabiyotlarini xalqaro miqyosda o‘rganish, ularni jahon adabiy jarayonlari bilan bog‘lab tahlil qilish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, rus shoiri Sergey Yesenin va O‘zbekiston Qahramoni Erkin Vohidov lirikasida “Vatan” konseptining badiiy talqinini qiyosiy o‘rganish adabiyotshunoslikning muhim vazifalaridan biridir.

“Konsept” atamasi lotincha “concepere” (“tushuncha”) so‘zidan kelib chiqqan bo‘lib, falsafa, madaniyatshunoslik, kognitiv filologiya va lingvokulturologiyada faol qo‘llaniladi. Yu.S.Stepanov konseptda uchta qatlamni ajratadi: asosiy, aktual belgi; qo‘shimcha, passiv belgilar va ichki shakl. Vatan konsepti universal, parametrik bo‘lmagan, institutsional va relatsion konsept sifatida tavsiflanadi. Ushbu maqolada S.Yesenin va E.Vohidov ijodidagi Vatan konseptining verbalizatsiya usullari, metaforik modellari va milliy-madaniy xususiyatlari qiyosiy-tipologik metod asosida tahlil qilinadi.

Kognitiv filologiya va lingvokulturologiyada konseptga yondashuvlar tadqiqot ob’ektini ajratish va uni tasvirlash metodikasiga qarab farqlanadi. S.G.Vorkachev ta’kidlaganidek, “konsept” — bu “madaniy belgilangan, til orqali ifodalangan ma’no, tilning tegishli leksik-semantik paradigmasini tashkil etuvchi bir qator til

realizatsiyalarida ifodalangan". V.I.Karasik konseptni "ma'no tuzilmasi" sifatida ta'riflab, unda aksiologik, obrazli va tushunchaviy qismlar mavjudligini ko'rsatadi.

Vatan konsepti rus va o'zbek adabiyotlariga xos bo'lib, uning yadrosi har ikki millatning tarixiy va madaniy o'ziga xosligi tufayli farqlanishi mumkin. I.I.Sandomirskaya Vatan konseptining quyidagi xususiyatlarini aniqlaydi: boshqa tillarga tarjima qilinmaslik, signifikativlik, metaforiklik va o'ziga xoslik.

S.Yesenin ijodida Vatan mavzusi markaziy o'rin tutadi. Shoirning fikricha, "Mening lirikam faqat bitta buyuk muhabbat bilan yashaydi — vatan sevgisi bilan". Yesenin uchun Vatan konsepti to'rt asosiy tushunchani o'z ichiga oladi: Vatan — ona (oila); Vatan — davlat; Vatan — "kichik" vatan (tug'ilgan joy); Vatan — geografik ob'ekt.

Shoirning ilk she'rlarida "kichik vatan" — Ryazan viloyatining Konstantinovo qishlog'i obrazlari yetakchilik qiladi:

"Гой ты, Русь, моя родная,
Хаты — в ризах образа..."

Yesenin uchun Vatan — bu tabiat, ona, bolalik, quvonch va qayg'u uyg'unligi. 1917-yil inqilobidan keyin shoir dunyoqarashida keskin o'zgarishlar yuz beradi. Dastlab inqilobni hayajon bilan qarshi olgan Yesenin:

"Мать моя, Родина,
Я — большевик"

— deb yozgan bo'lsa, keyinchalik yangi hayot haqiqatini anglash unga nihoyatda qiyin kechadi. 1920-yillar boshlarida uning she'riyatida yolg'izlik, ruhiy charchoq va fojiaviy umidsizlik motivlari paydo bo'ladi.

Yesenin she'riyatida Vatan konsepti "tabiat", "makon", "xalq", "tarix", "madaniyat", "din" kabi semantik maydonlarni o'z ichiga oladi. "Fors motivlari" turkumida esa Sharq manzaralari orqali o'z Vataniga sog'inch ifodalanadi:

"Хороша ты, Персия, я знаю.
Розы, как светильники, горят
И опять мне о далеком крае
Свежестью упругой говорят."

E.Vohidov she'riyati zamon, davr va avlod vakillari uchun birday qadrli. Shoirning asarlarida Vatan va yurt tuyg'ulari xalqning tarixi, madaniyati, urf-odatlari va milliy qadriyatlari bilan chambarchas bog'liq holda ifodalanadi.

Vohidov uchun Vatan — bu nafaqat geografik hudud, balki xalqning ruhiy holati, uning ma'naviy va madaniy merosi. Shoir Vatan obrazini ko'p qirrali va dinamik sifatida ko'rsatadi:

"Tog'laringni ko'ksimga bosgim keladi,
Dashtlaringda yurib, quchgim keladi."

E.Vohidov ijodida Vatan konsepti bir qator obrazlar orqali ifodalanadi: **ona timsoli** orqali ("Ona deya quchdim seni, ey, Vatan!"), **til obrazida** ("Sen borsan — bor Vatanim! Sen yo'qsan — yo'q men uchun"), **tabiat obrazlari** orqali (tog'lar, daryolar, dashtlar). Shoir yurtni tasvirlashda metafora, epitet, simvol va gradatsiyadan unumli foydalanadi.

1991-yil mustaqillikka erishilgach, Vohidovning Vatan obrazlari yanada ochiq va iftixorli ohangda namoyon bo‘ladi:

“Ko‘ksimda yasharsan, sen — O‘zbekiston,
Ko‘zgumda ko‘rinsang, sen — O‘zbekiston!”

S.Yesenin va E.Vohidov she’riyatida Vatan konseptining ifodalanishida bir qator o‘xshash va farqli jihatlar mavjud.

O‘xshashliklar:

1. **Vatan — ona timsoli**: ikkala shoir ham Vatanni ona bilan qiyoslavdi. Yesenin: *“Родина, черная монашка”*; Vohidov: *“Ona deya quchdim seni, ey, Vatan!”*

2. **Tabiat orqali ifodalash**: ikkala shoir ham Vatan obrazini tabiat manzaralari orqali yaratadi. Yesenin uchun — Rus tekisliklari, qayinlar, keng dalalar; Vohidov uchun — tog‘lar, dashtlar, daryolar.

3. **Vatanga sog‘inch motivi**: ikkala shoir ham Vatandan uzoqlashganda sog‘inch va iztirobni ifodalaydi. Yeseninning “Fors motivlari”dagi Sharq tasvirlari orqali Rusga sog‘inchi, Vohidovning she’rlaridagi yurtga bo‘lgan intilishi.

4. **Milliy o‘zlikni anglash**: ikkala shoir ijodida Vatan konsepti milliy o‘zlikni anglash, milliy g‘urur va tarixiy xotira bilan uzviy bog‘langan.

Farqli jihatlar:

1. **Vatan talqinining evolyutsiyasi**: Yesenin ijodida Vatan konsepti inqilobdan oldingi, inqilobiy va inqilobdan keyingi davrlarda keskin o‘zgaradi — dastlabki quvonchli qabuldan so‘ng fojiali ajralish va norozilik motivlari kuchayadi. Vohidov ijodida esa Vatan obrazi mustaqillikka qadar timsolli va istiqlol orzusi sifatida, mustaqillikdan keyin esa real yutuqlar va iftixor ohangida namoyon bo‘ladi.

2. **Diniy motivlar**: Yesenin she’riyatida Vatan konsepti pravoslavlik va bibliyaviy obrazlar bilan chambarchas bog‘liq (“Русь — приснодева”, “Новый Назарет”). Vohidov ijodida esa Vatan obrazi islomiy-ma’rifiy va sharqona an’analar bilan uyg‘unlashgan.

3. **Badiiy vositalar**: Yesenin ko‘proq folklor, diniy va maishiy metaforalar, sinekdoxa va personifikatsiyadan foydalansa, Vohidov sharqona an’anaviy obrazlar, simvol va ramzlarga ko‘proq murojaat qiladi.

4. **“Kichik” va “buyuk” Vatan**: Yesenin ijodida “kichik vatan” (tug‘ilgan qishloq) va “buyuk Vatan” (Rossiya) obrazlari asta-sekin farqlanib, keyingi davrlarda “buyuk Vatan” ustunlik qiladi. Vohidovda esa “kichik” va “buyuk” Vatan uyg‘un holda, O‘zbekistonning tabiati, tili, madaniyati va mustaqilligi orqali ifodalanadi.

Sergey Yesenin va Erkin Vohidov she’riyatida Vatan konsepti har ikki shoir ijodining markaziy o‘qini tashkil etadi. Ikkala shoir ham Vatanni ona, tabiat, milliy qadriyatlar va tarixiy xotira bilan bog‘lab talqin qiladi. Biroq, Yesenin ijodida Vatan konsepti inqilobiy o‘zgarishlar fonida keskin evolyutsiyani boshdan kechirgan bo‘lsa, Vohidov ijodida mustaqillik sari intilish va milliy uyg‘onish g‘oyalari bilan uzviy rivojlangan.

Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, Vatan konsepti universal, umuminsoniy qadriyatlarni ifodalash bilan birga, har bir milliy adabiyotda o‘ziga xos lingvomadaniy xususiyatlarga ega. S.Yesenin va E.Vohidov she’riyatidagi Vatan

obrazlari qiyosiy-tipologik tahlil orqali rus va o‘zbek adabiyotlarining badiiy-estetik tafakkuridagi o‘xshashlik va farqlarni ochib berishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Воркачев С.Г. Культурный концепт и значение // Труды Кубанского государственного технологического университета. — Краснодар, 2003. — С. 268–276.
2. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. — М.: Гнозис, 2004. — 390 с.
3. Есенин С.А. Полное собрание сочинений: в 7 т. — М.: Наука; Голос, 1995–2002.
4. Воҳидов Э. Танланган асарлар. — Т.: Шарқ, 2018. — 688 б.
5. Ernazarova, M. N. (2025). S. Esenin and Erkin Vohidov: Linguo-Cultural Features of the Concept of Homeland and Native Land. *European International Journal of Philological Sciences*, *5*(02), 15-18.
6. Эрназарова, М. Н., & Сарварова, М. С. М. (2024). КОНЦЕПЦИЯ РОДИНЫ В ПОЭЗИИ СЕРГЕЯ ЕСЕНИНА И ЭРКИНА ВАХИДОВА МЕЖКУЛЬТУРНЫЙ АНАЛИЗ СТИХОТВОРНОГО ЦИКЛА “ПЕРСИДСКИЕ МОТИВЫ”. *International Journal of scientific and Applied Research*, *1*(3), 3656-366.
7. Ernazarova, M. (2025, November). ADIB E. VOHIDOV VA S. YESENIN SHE’RIYATIDAGI VATAN VA YURT TALQINIDA ONA TABIAT TASVIRI. In *Scientific practical conference* (Vol. 1, No. 1, pp. 357-359).

IQTISODIY MADANIYATNI YOSHLAR ONGIDA SHAKLLANTIRISH

Tolliboyev Dilshod Muxammadiyevich

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy Universiteti Jizzax filiali

Annotatsiya: Iqtisodiy madaniyatni yoshlar ongida shakllantirish zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biridir. Ushbu mavzuda yoshlarning iqtisodiy bilimlari, moliyaviy savodxonligi, iqtisodiy tafakkuri hamda bozor iqtisodiyoti sharoitida faol ishtiroki masalalari yoritiladi. Shuningdek, iqtisodiy ongni rivojlantirish, mustaqil iqtisodiy qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantirish, tadbirkorlik qobiliyatlarini qo‘llab-quvvatlash hamda iqtisodiy mas’uliyatni oshirish yo‘llari tahlil etiladi.

Аннотация: Формирование экономической культуры в сознании молодежи является одним из ключевых факторов устойчивого развития общества. В работе рассматриваются вопросы повышения уровня экономических знаний, финансовой грамотности и экономического мышления молодежи в условиях рыночной экономики. Также анализируются пути развития предпринимательских навыков, самостоятельности и ответственности при принятии экономических решений.

Abstract: The formation of economic culture in the minds of young people is one of the key factors of sustainable social development. This study examines the